

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ

НЕВЯДОВСЬКИЙ Владислав Олегович - доктор юридичних наук, доцент, вчений секретар Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3107-1464>
DOI 10.32782/LAW.UA.2023.4.29

У статті здійснено аналіз норм чинного законодавства, норми якого спрямовані на регулювання правового статусу Служби судової охорони. Узагальнено теоретичні підходи щодо тлумачення поняття «принципи права». Запропоновано авторське бачення щодо переліку ключових принципів адміністративно-правового регулювання діяльності Служби судової охорони.

З'ясовано, що принципи адміністративно-правового регулювання діяльності Служби судової охорони - це сукупність узагальнених, стабільних, вихідних положень, засад, основоположних базових ідей у відповідності з якими здійснюється упорядкування суспільно-правових відносин в сфері публічно-владної, адміністративної діяльності даного відомства, як правоохоронного органу, а також поведінки учасників таких відносин, що загалом відображає суспільне бачення про призначення даного органу державної влади та зміст його діяльності.

Відмічено, що принцип законності передбачає чітку нормативну обмеженість роботи Служби судової охорони. Її функціонування скеровується виключно положеннями та нормами чинного законодавства України і у жодному випадку не може виходити за рамки, які цими нормами та положеннями встановлені. Зокрема, мова йде про перелік ключових повноважень (прав і обов'язків), які покладаються на Службу та її працівників. Саме вони формують основні вектори та границі функціонування органу.

Наголошено, що діяльність Служби судової охорони повинна спрямовуватись на забезпечення прав та свобод людини і громадянина; не

перешкоджати та не обмежувати без наявності законних підстав інтереси та права відповідних осіб; здійснюватися гуманно, із позбавленням фактів нелюдського або такого що принижує честь і гідність ставлення.

Ключові слова: Служба судової охорони, принципи права, адміністративно-правове регулювання.

Постановка проблеми

Відповідно до статті 160 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу здійснює Служба судової охорони (далі – Служба). Остання є державним органом підзвітним та підконтрольним Державній судовій адміністрації України. Відповідно до визначених Законом повноважень Служба: 1) забезпечує пропуск осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя та на їх території транспортних засобів; 2) забезпечує підтримання та реагує на порушення громадського порядку при розгляді справ судом, вживає заходів до припинення проявів неповаги до суду; 3) здійснює заходи з охорони, забезпечення недоторканності та цілісності приміщень судів, органів і установ системи правосуддя, недоторканності та ці-

лісності розташованого у таких приміщеннях майна, запобігання, недопущення чи припинення протиправних дій щодо нього; 4) здійснює заходи із запобігання загрозам особистій безпеці суддів, членів їх сімей, працівників суду, а також у суді – учасників судового процесу, виявлення та нейтралізації таких загроз; вживає у разі надходження від судді відповідної заяви необхідних заходів для забезпечення безпеки судді, членів його сім'ї; 5) реагує в межах наданих законом повноважень на протиправні дії, пов'язані із посяганням на суддів, членів їх сімей, працівників суду, учасників судового процесу [1]. З огляду на правовий статус Служби судової охорони її цілком можна назвати правоохоронним органом нарівні із Національною поліцією України, Службою Безпеки України або Державним бюро розслідувань. Відомству притаманні відмінні ознаки правоохоронної діяльності – протидія правопорушенням, а також можливість застосування примусу з метою обмеження права та свобод людини і громадянина (правопорушників) у визначених випадках. Разом із цим, правоохоронний статус Служби судової охорони покладає на неї високий ступінь відповідальності, адже особливі владні повноваження створюють ризик необґрунтованого порушення громадських свобод та нанесення суспільної шкоди. Попередити це можливо за рахунок адміністративно-правового регулювання діяльності відомства, яке здійснюється на основі відправних начал, вихідних ідей, які прийнято називати принципами.

Стан дослідження проблеми

Варто зауважити, що принципи є однією з центральних та системоутворюючих категорій теорії права. Вивченню її сутності та змісту з точки зору права присвячували свою увагу: М.І. Байтін, А.М. Васильєв, Л.Я. Гінцбург, М.І. Дембо, О.С. Іюффе, В.В. Копейчиков, М.В. Савчин, О.Ф. Скакун, Р.Б. Сивий, К.П. Уржинський, Я.М. Шевченко та багато інших. Дані науковці аналізували принципи, як з позиції права в цілому, так і в межах його окремих галузей, зокрема, адміністративної. Попри існування досить глибокої наукової бази

та численних концептуальних пропозицій щодо проблематики правових принципів, їх прояв та вплив на окремі сфери залишається поза предмета дослідницьких робіт, зокрема в аспекті адміністративно-правового регулювання діяльності Служби судової охорони.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає у тому, що встановити коло та розкрити зміст принципів адміністративно-правового регулювання діяльності Служби судової охорони. Зважаючи на сформульовану мету, завданнями статті є: розкрити зміст категорії принцип права»; здійснити аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, норми якого спрямовані на регулювання діяльності Служби судової охорони.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна статті полягає в тому, що в роботі дістали подальшого опрацювання перелік та зміст принципів адміністративно-правового регулювання діяльності Служби судової охорони.

Виклад основного матеріалу

Етимологічно «принцип» (з латинського «*principium*» – початок, основа) означає: 1) основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і таке інше; 2) особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; 3) переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці [2]. З ґносеологічного погляду категорія «принцип» тісно пов'язана з категоріями «закономірність» і «сутність». Поняття «принцип» співвідноситься з категорією «ідея» в тому випадку, коли під останньою філософи розуміють внутрішню логіку, закон існування досліджуваного об'єкта. У широкому розумінні принцип є началом, вихідним пунктом, становленням буття – у даному випадку існування тієї чи іншої діяльності [3]. Узагальнюючи довідниково-енциклопедичні та загальнонаукові визначення принципів можна зазначити, що даний термін описує загаль-

не поняття, котре характеризує вихідний, основоположний чинник, ідею, базове положення, що знаходиться в основі певних явищ та об'єктів, процесу їх функціонування тощо.

В правовій літературі підходи до змісту принципів багатоманітні. Так, А.М. Колодій пише: «Принципи права – це такі відправні ідеї існування права, які виражають найважливіші закономірності і підвалини даного типу держави і права, є однопорядковими із сутністю права і становлять його головні риси, відрізняються універсальністю, вищою імперативністю і загальною значимістю, відповідають об'єктивній необхідності побудови і зміцнення певного суспільного ряду; спрямовують і надають синхронності усьому механізму правового регулювання суспільних відносин, досконаліше інших розкривають місце права у суспільному житті і його розвитку; є критерієм законності й правомірності дій громадян і посадових осіб, адміністративного апарату і органів юстиції» [4, с.26-27;5, с.67]. О.Р. Михайленко визначив принципи права як «своєрідний скелет», «арматуру» права, навколо яких групуються правові норми, інститути, групи законів і які дають правильний орієнтир в правозастосуванні та можуть у певній мірі заповнювати прогалини в праві при вирішенні конкретних життєвих ситуацій, що мають юридичне значення [6, с.103].

Цікаву та обґрунтовану думку запропонував В.В. Книш, визначивши: внутрішня особливість принципів права виражена у двох групах унікальних ознаках, притаманних даній категорії: статутних та регулятивних. До статусних ознак вчений відніс: 1) здатність виступати основними засадами, вихідними ідеями у праві; 2) є загальнозначимими положеннями, оскільки їх впровадження в життя має найважливіше значення для суспільства і тому є невід'ємним від права. Регулятивні ознаки (такі, що визначають вплив принципів на механізм правового регулювання в цілому та обумовлюють систему права і характер правовідносин зокрема) зводяться, на погляд науковця до того, що принципи права: 1) концентрують в собі основні вимоги до системи права; 2) обумовлюють правотворчу (у тому числі

і законотворчу) діяльність; 3) обумовлюють і спрямовують правореалізаційну (у тому числі і правозастосовчу) діяльність, включаючи подолання прогалин у праві при вирішенні конкретних життєвих ситуацій; 4) втілюються у правопорядку і сприяють його підтриманню [7, с.50].

У адміністративному праві значення принципів розглядав В.В. Галуцько, який доводив, що це найбільш загальні та стабільні вимоги, об'єктивно зумовлені засади, на яких базується адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації з метою забезпечення права, свобод і законних інтересів приватних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [8, с.34]. А.А. Пухтецька розглядає розуміння принципів адміністративного права як: 1) системи принципів однієї з фундаментальних галузей права в Україні, що виокремлюється поряд із цивільним і кримінальним правом, що також визнаються фундаментальними галузями права за ознакою окремого предмета та методу правового регулювання; 2) орієнтир та пріоритетні засади правового регулювання у сфері державного управління, що визначають і конкретизують цілепокладання, створюють умови для реалізації прав та свобод людини і громадянина, інших суб'єктів в означеній сфері, взаємопов'язані з гарантіями забезпечення реалізації означених прав, забезпечені засобами адміністративного примусу, а їх недотримання може бути оскаржене в судовому порядку; 3) детермінованих функціями адміністративного права ключових вимог, положень, принципів організації та діяльності публічної адміністрації, що фіксуються в кодексах, законах та інших актах адміністративного законодавства, зокрема містять вимоги до діяльності керівних суб'єктів і керованих об'єктів у сфері організації та діяльності органів виконавчої влади центрального та місцевого рівнів тощо [9;10, с.38].

Таким чином, принципи адміністративно-правового регулювання діяльності Служби судової охорони - це сукупність узагальнених, стабільних, вихідних положень, засад, основоположних базових ідей у відповідності з якими здійснюється упорядкування

суспільно-правових відносин в сфері публічно-владної, адміністративної діяльності даного відомства, як правоохоронного органу, а також поведінки учасників таких відносин, що загалом відображає суспільне бачення про призначення даного органу державної влади та зміст його діяльності.

Стосовно переліку принципів адміністративно-правового регулювання діяльності Служби судової охорони також існує відповідна проблематика, детермінована фактичною відсутністю будь-якої інформації з приводу цього в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» та Положенні про Службу судової охорони [1;11].

У відомчих законодавчих актах інших правоохоронних органів нашої держави, до принципів адміністративно-правового регулювання їх діяльності, як правило, відносять: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, неупередженість, політичну нейтральність, незалежність, відкритість та демократичність тощо [12;13;14].

Отже, до принципів на яких повинно відбуватись адміністративно-правове регулювання діяльності Служби судової охорони варто віднести:

- верховенство права. Як зауважує С.В. Шевчук даний принцип уособлює панування права в суспільстві. «Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозахисну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом можуть бути проникнуті, передусім, ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема, норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України», – пише вчений [15, с.184-185]. Підтвердження думки автора можна знайти у статті 8 Конституції України, в якій зазначено: «В Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується» [16]. Відповідно до цього принципу регулювання діяльності Служби судової охорони ґрунтується виключно на праві та правових положеннях, закріплених у нормативно-правових актах виданих у встановленому порядку. Будь-які інші норми, зокрема, релігійні, суспільно-моральні, етнічні тощо, не можуть формувати керівні аспекти роботи Служби та її працівників.

- законність. В.П. Іванов, у контексті дослідження законності пише, що вона являє собою багатопланове явище. На його думку, в якості найбільш значущих ознак законності можна назвати наступні: загальність, яка проявляється в тому, що всі, хто знаходиться в межах дії норм права, зобов'язаний їх дотримуватися; ніхто не може ухилитися від цього: ні окремих громадян, ні сама держава, ні її представники; законність є найважливішою вимогою (принципом) діяльності суб'єктів правотворчої і правозастосовної сфери. При цьому автор наголошує, що вона є саме принципом діяльності, а не самою діяльністю [17, с.155-156]. Тож, принцип законності передбачає чітку нормативну обмеженість роботи Служби судової охорони. Її функціонування скеровується виключно положеннями та нормами чинного законодавства України і у жодному випадку не може виходити за рамки, які цими нормами та положеннями встановлені. Зокрема, мова йде про перелік ключових повноважень (прав і обов'язків), які покладаються на Службу та її працівників. Саме вони формують основні вектори та границі функціонування органу.

- дотримання і забезпечення прав, свобод людини і громадянина. Зміст принципу визначено статтею 3 Конституції України, в якій зазначено: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найви-

щою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [16]. Керуючись даним принципом діяльність Служби судової охорони повинна спрямовуватись на забезпечення прав та свобод людини і громадянина; не перешкоджати та не обмежувати без наявності законних підстав інтереси та права відповідних осіб; здійснюватися гуманно, із позбавленням фактів нелюдського або такого що пригнічує честь і гідність ставлення.

Висновки

Таким чином, саме наведені у статті принципи складають ідейну основу адміністративно-правового регулювання діяльності Служби судової охорони. Звісно, їх перелік не є вичерпним, рівно як і суспільне уявлення про особливості функціонування та роботи права і правових явищ в нашій державі. Разом із тим, як недолік слід відзначити те, що відповідні засади не віднайшли свого законодавчого закріплення, що ускладнює здійснення теоретичних досліджень у даному напрямку, а також правозастосовній практиці.

Література

1. Про судоустрій і статус суддів: закон від 02.06.2016 №1402-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. №31. Ст.545.
2. Білодід І.К. Словник української мови: в 11 томах. Том 7, 1976. Стор. 693.
3. Пустовіт Ю.Ю. Визначення поняття «принцип» у фінансовому праві України. Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). 2013. №2(61). С.88-94.
4. Колодій А.М. Принципи права України: Монографія. К.: Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
5. Пирожкова Ю.В. Адміністративно-правове регулювання у сфері автомобілебудування в Україні: дисертація. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2007. 223 с.
6. Михайленко А. Р. Основы государства и права. К.: Фемина, 1994. 120 с.
7. Книш В.В. Принципи земельного права України: дисертація. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2006. 206 с.
8. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання третє. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с.
9. Пухтецька А. А. Про зміст та спрямованість принципів адміністративного права. Адміністративне право і процес. 2014. № 3(9). Ювілейний. С. 77.
10. Загальне адміністративне право України : підручник. за заг. ред.: акад. С. Ківалова і проф. Л. Білої-Тіунової ; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. 792 с.
11. Положенні про Службу судової охорони: положення від 04.04.2019 №1051/0/15-19. Офіційний веб-портал Вищої ради правосуддя. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/polozhennya_pro_sso_zi_zminamy.pdf.
12. Про Національну поліцію: закон від 02.07.2015 №580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. №40-41. Ст.379.
13. Про державне бюро розслідувань: закон від 12.11.2015 №794-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. №6. Ст.55.
14. Про Національне антикорупційне бюро України: закон від 14.10.2014 №1698-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. №47. Ст.2051.
15. Шевчук С.В. Загальнотеоретичні проблеми нормативності актів судової влади: дисертація. Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. 2008. 433 с.
16. Конституція України: закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Офіційний вісник України. 2010. №72/1. Ст.2598.
17. Подорожній Є.Ю. Особливості юридичної відповідальності у трудовому праві України: дисертація. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. 426 с.

SUMMARY

The article analyzes the norms of the current legislation, the norms of which are aimed at regulating the legal status of the Judicial Protection Service. Theoretical approaches to the interpretation of the concept of «principles of law» are summarized. The author's vision regarding the list of key principles of administrative and legal regulation of the activities of the Judicial Protection Service is proposed.

It was found that the principles of administrative and legal regulation of the activities of the Judicial Security Service are a set of generalized, stable, basic provisions, principles, fundamental basic ideas in accordance with which social and legal relations are regulated in the sphere of public-power, administrative activity of this department, as a law enforcement body, as well as the behavior of the participants of such relations, which generally reflects the public vision of the purpose of this body of state power and the content of its activities.

It was noted that the principle of legality provides for a clear regulatory limitation of the work of the Judicial Security Service. Its functioning is guided exclusively by the provisions and regulations of the current legislation of Ukraine and in no case may go beyond the framework established by these regulations and provisions. In particular, we are talking about the list of key powers (rights and duties) that are entrusted to the Service and its employees. It is they who form the main vectors and boundaries of the organ's functioning.

It was emphasized that the activity of the Judicial Protection Service should be aimed at ensuring the rights and freedoms of a person and a citizen; not to hinder or limit without legal grounds the interests and rights of the relevant persons; to be carried out humanely, with the deprivation of facts of inhuman or such treatment that oppresses honor and dignity.

Keywords: Court security service, principles of law, administrative and legal regulation.